

rarna zgodovina ljudskega slovstva, najmanj pa ljudske drame. Življenje se je vzvalovilo, mirni, tihi razvoj je bil pretrgan, s kulturo so se dvignile posamezne velike individualnosti in posamezni stanovi na površje, kulturne razlike slojev so pa morale nujno provzročiti slojno umetnost. Grki, ki so tako hitro in našim časom tako podobno živeli, so se pod Periklejem že bojevali za stare demokratične pravice in z njimi za ljudsko umetnost, ki je že

DR. IVAN ŠARIĆ
novi posvečeni škof v Sarajevu

vkjučena v pojmu demokraciji. In res opazamo, da se je tedaj zopet razvila neke vrste ljudska umetnost. Drama je za Perikleja zrastle čez noč in zapovrstjo so nastopili trije mojstri tragike Aischylos, Sophokles in Euripides, pri katerih se moderni ljudje uče dramske abecede. Bili sta pa dve stvari, ki sta dajali grški klasični drami ljudski značaj: nje bogočastni izvor, vsled katerega je drama postala religiozna potreba ljudstva, in prosti vstop v gledališče. Globoka ljudska religioznost je dobila v tra-

gediji nov izraz in v tem smislu je bila grška drama ljudska drama. V tem obstoji tisti plemeniteči vpliv religije na umetnost, da ji s svojim dihom vtisne na čelo pečat univerzalnosti, poljudnosti; pokazati samo s prstom na dejstvo, da se je v starem in srednjem veku razvila drama iz bogočastja, ter s tem dokazovati, da vera pospešuje umetnost in da jo Cerkev skrbno goji, je površno, ker je stik med religioznostjo in umetnostjo mnogo globlji. Tako vidimo, da je stala grška drama na višku ob času velikih tragikov in ti so neprestano reševali problem boja med človekom in npravnim zakonom, torej problem, ki se najtesneje oklepa religioznosti. Aischylos in Sophokles sta v bistvu moralista in še celo svobodomiseln Euripides je ob koncu življenja v svojih „Bakantinjah“ molil svoj skesani in ponižni confiteor, ki tako neusmiljeno moralizira, da bi ga mi izžvižgali, če se ne bi šlo za stare bogove, ki so že umrli in nam niti sanj ne motijo več. Te tragedije so bile izliv ljudske duše in so zaslužile, da je država žrtvovala za eno samo predstavo več kot za vso peloponeško vojno.

Ko je še Euripides pisal svoje tragedije, se je že prismejala na oder komedija, s katero se začenja klasična dekadencia. Gledališče je izgubilo svoj bogočastni pomen popolnoma in drama je zapravila vso tisto etično resnost, ki ji je bila dediščina iz starih časov in ki je ogrevala in zanimala vse najširše sloje. Sedaj je zavladovala navihana komedija in Aristophanes ter vsi drugi posnemavci njegovega humorja so se smejali z odra bogovom, filozofom, državnikom in vsakomur, kdor jim ni bil po volji. Vesele Atene so se tudi smejale, smejale do solz in ploskale, a drama je padala in vedno bolj gubila ljudski značaj, ker se je lotevala partikularnih snovi, ki niso izvirale iz širokih ljudskih mas. Tedaj so umetniki že zavzemali nasproti ljudstvu približno isto stališče kot danes: imeli so svoje religiozne, filozofske in politične nazore in elita jih je poslušala.

To je ena pot, po kateri se je klasična umetnost, ki je imela v sebi kal, da postane ljudska umetnost, ločila ali „odtujila“ od ljudstva. Ta ločitev pa je bila le notranja, ker so jo začele gibati drugačne sile, kot so gibale ljudsko dušo. Zunanja ločitev se je bila izvršila že zdavnaj prej in že zdavnaj prej je izginila tista ljudska umetnost, ki težimo sedaj zopet po njej. Ne da se reči, da bi bili grški tragiki bolj popularni kot je n. pr. dandanes Ibsen. Kajti tisto grško „ljudstvo“ je bilo v bistvu buržoazija in pomniti je treba, da je ploskalo v gledališču le tridesettisoč meščanov, medtem ko je stotisoč sužnjev oralo in kopalo, tkalo in kovalo, da preživi „grško ljudstvo“ in njegovo umetnost. Ko se je mladi grški državljani potepal s filozofi po ulicah, šolah in pa-